

Erityislasten palvelurakennetrauma tulee kalliiksi

Kun erityistä tukea tarvitsevan lapsen perhe jää toistuvasti palvelurakenteessa vaille tukea, tuki kohdistetaan väärin asioihin ja vanhempien vanhemmuustaidot kyseenalaistetaan, seuraus on pitkä polku väärin valittuja suuntia, syrjäytetty nuori ja traumatisoitunut perhe. Lopulta kierre voi johtaa vanhempien työkyvyttömyyteen ja lapsiperheköyhyyteen. Näin syntyy palvelurakennetrauma, toteaa tutkija Kristiina Kantola.

Suomessa on noin 300 000 erityislapsiperhettä, joiden lapset saavat koulussa vaativaa tai erityistä tukea. Saadun tai saamatta jäädyn tuen ja palvelun vaikutukset leviävät vielä paljon laajemmalle lähipiiriin. Lastensuojelun Keskusliiton laskelmien mukaan yksi vuosi sijoitettuna maksaa saman verran kuin 3 000 tuntia kotipalvelua tai 400 perheneuvolakäyntiä tai seitsemän vuotta intensiivistä perhetyötä.

Erityislasten vanhemmat tekevät paljon työtä hakien ja vaatien palveluja lapsilleen. Samalla he usein käyvät päivätöissä ja tämän kaiken keskellä hänen pitäisi huolehtia myös omasta hyvinvoinnistaan jaksakseen erityisen arjen pyörittästä. Iso osa erityisvanhemmista kokee väsymysasteista uupumusta. Lakeuden Omaishoitajat ry:n Oivaltajat-hankkeen kyselyn mukaan 61 vastaajasta 93 % koki väsymystä ja voimattomuutta.

Erityislasten vanhemmat tarvitseva palveluja, jotka mahdollistavat riittävän levon ja virkistykseen sekä vertaisten tapaamisen. Lepo auttaa moniin muihin erityisvanhempien kyselyssämme esiin tuomiin oireisiin, kuten ärtymykseen ja kiukunpuuskiin (75 % vastanneista) sekä ahdistuneisuuteen (72 % vastanneista). He, jotka vielä jaksavat taistella, leimautuvat usein kotikunnissaan hankaliksi vanhemmiksi. Moni vanhempi joutuu myös jäämään kotiin, koska lapsen koulunkäynti ei muuten suju.

Palveluitta jäävät erityisperheet tulevat yhteiskunnalle kalliiksi. Palvelurakennetrauman seurauksena vanhemmat saattavat sairastuvat, päätyvät toimeentulotuelle ja kokevat väheksyntää. Laadukas asiakasohjaus tulee huomattavasti halvemmaksi kuin polku, jossa koulunkäynti kärsii, lapsi tai vanhempi syrjäytyy ja lapsi ehkä sijoitetaan perheen ulkopuolelle tilanteen edetessä sellaiseksi, ettei mikään muun enää auta.

Mitä sitten voitaisiin tehdä?

Tulisi siis rakentaa pikaisesti yksilölliset ja toimivat palvelut avohoidon ja sijaishoidon välille sekä kehittää mahdollisuuksia työelämän ja omaishoidon yhdistämiseen. Erityisvanhempien omaishoitajuus tulee tunnistaa paremmin.

Siirretään työtöitä ennaltaehkäiseväksi, jolloin huomataan uupumuksen ensi oireet. Hoidetaan alusta asti koko perhettä. Perhe saa työskennellä yhden ammattilaisryhmän kanssa, jolloin poistetaan vanhemmilta luukulta luukulle juoksemisen taakka. Hyvinvointialueilta ohjataan myös ennaltaehkäisevän ja vertaisuutta tarjoavan yhdistystoiminnan piiriin.

Omaistaan hoitava tarvitsee aidosti kuuntelevaa ja hyväksyvää kohtaamista ammattilaisilta. Kun kuuntelee aidosti, osaa myös järjestää erityislapsiperheelle oikea-aikaiset ja heitä aidosti palvelevat palvelut. Ammattilaiset tarvitsevat taitoa kuunnella ja antaa turvaa vaikeissa tilanteissa eläville ja kuormittuneille vanhemmille. ”Kyllä tästä yhdessä selvittää” on lause, jonka kuulemista erityisvanhemmat kaipaavat.

Lähteet: Kristiina Kantola, Lastensuojelun Keskusliitto, Kela.

Lakeuden Omaishoitajat ry ja sen Oivaltajat-hankkeen erityisvanhemmista koostuva kehittäjäryhmä